

## Byggnadsminnen på Lidingö

### Täcka udden

Uppfinnaren Carl Rickard Nyberg (1858-1939), "Flyg-Nyberg" kallad, var bosatt och verksam ute på Täcka udden. I början av sin karriär uppfann och utvecklade Nyberg den fotogendrivna blåslampan som användes till råoljemotorer och då inte minst till tändkulemotorer. Från 1800-talets slut och fram till omkring 1910 konstruerade han åtskilliga experimentfarkoster i syfte att åstadkomma praktiskt användbara flygmaskiner. Flygexperimenten utfördes intill hans bostad på Täcka udden. Där lät Nyberg 1908 uppföra en experimentverkstad och Sveriges första flyghangar. Nyberg lär ha uppfört i stort sett hela anläggningen med bostadsmiljö och verksamhetsbyggnader omkring år 1908.

De första lyckosamma proven i Sverige med vinterflyg gjordes här 1913. Experimenten utfördes dels på en karusellbana av trä, dels om vintrarna på isen på Askrikefjärden. Framför allt användes hans ångmaskinsdrivna försöksflygplan "Flugan".



Täcka udden med båthuset till vänster och flyghangaren till höger.

Sveriges första flyghangar är av trä och byggdes med gaveln mot sjösidan utformad som en reglerbar port. Det originellt svängda plåttaket är utformat för att tillvarata luftströmmarna från det vindkraftverk som ursprungligen var monterat på taket. Vindkraften drev en vidbyggd verkstadsbyggnad som inrymde experimentverkstaden. I direkt anslutning vid sjöstranden finns det stora båthuset. Längre in mot villan står det mycket välbevarade karaktäristiska Logementet, som bland annat har ett stort ljusinsläpp från taket.

Nybergsvillan bär stark amerikansk prägel med drag av så kallad "stick-style" (stick = spån). Villan har bland annat spåntäckt fasad, kubisk form, förhöjt mittparti, avrundade hörn och ett hörntorn.

Röda villan är ett mindre bostadshus som lär ha inrymt hushållerskans bostad. Det är en faluröd panelad byggnad under högt tälttak, på senare år renoverad och något tillbyggd.

Mycket karaktäristisk är även den lilla stenskodda tilläggsplatsen med brygga med en öppen spåntäckt överbyggnad, krönt av en karnisformad huv. Vid bryggan finns en välbevarad bod från 1900-talets början inklusive ett öppet båtskjul. Vidare finns en spåntäckt uteplats i form av en rotunda. En stor jordkällare står nära villan.

Övriga byggnader har faluröd fasad av spåntad panel, förutom några verksamhetsbyggnader med fasad av locklistpanel. Flera byggnader har tak täckta med falsad slät plåt (koppar i en del fall), inklusive flertalet av de tidstypiska bodarna med tälttak från 1900-talets början. Några övriga verksamhetsbyggnader och uthus har papptäckta tak. Påtagligt är att verksamhetsbyggnader och uthus har välbevarade exteriörer sedan 1900-talets början, inklusive brygga, bryggöverbyggnad och rotunda.

Täcka udden är sedan 1985 förklarad som ett byggnadsminne i enlighet med kulturmiljölagen.

För att ändra i ett byggnadsminne krävs tillstånd från Länsstyrelsen. För aktuella skyddsföreskrifter och skyddsområde för byggnadsminnet hänvisas till Länsstyrelsen i Stockholms län.